PARKENT TUMANINING SUV RESURSLARIDAN OQILONA FOYDALANISHNING EKOLOGIK JIHATLARI

Yo‘ldosheva Xumora Ergash qizi
e-mail: yoldoshevahumorq@gmail.com
Telefon raqam: +998937022370
Xodjayeva Gulchexra Axmat qizi
e-mail: gulikhodjaeva15@gmail.com
Telefon raqam: +99897 011 88 66

Annotatsiya

Mazkur tezisda Toshkent viloyati Parkent tumanining suv resurslari, ularning hududiy taqsimlanishi va xo‘jalik faoliyatidagi ahamiyati yoritilgan. Tumanda suv resurslaridan qishloq xo‘jaligi, aholi va boshqa xo‘jalik tarmoqlarida foydalanish bilan bog‘liq ekologik masalalar tahlil qilinadi. Suvdan oqilona foydalanish, sug‘orish tizimlarida suv yo‘qotishlarini kamaytirish, suv manbalarini ifloslanishdan muhofaza qilish hamda suvni tejovchi texnologiyalarni joriy etish bo‘yicha takliflar beriladi.

Kalit so‘zlar

Parkent tumani, suv resurslari, ekologik muammolar, suvdan oqilona foydalanish, sug‘orish, suvni tejash, ekologik muhofaza, suv sifati, suv xo‘jaligi.

Kirish

Suv resurslari hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini ta’minlovchi eng muhim tabiiy boyliklardan biridir. Aholining kundalik ehtiyojlari, qishloq xo‘jaligi, sanoat va boshqa xo‘jalik tarmoqlarining faoliyati bevosita suv resurslariga bog‘liq. Shu sababli suvdan samarali va oqilona foydalanish, uning sifatini saqlash hamda tabiiy suv ekotizimlarini muhofaza qilish dolzarb ekologik vazifalardan hisoblanadi.

Parkent tumani Toshkent viloyatining tabiiy sharoiti xilma-xil bo‘lgan

hududlaridan biri bo‘lib, uning tog‘oldi va tog‘li qismlarida suv resurslarining shakllanishi va hududiy taqsimlanishida tabiiy-geografik sharoit muhim rol o‘ynaydi. Aholi va qishloq xo‘jaligi ehtiyojlarining ortishi esa suv resurslariga bo‘lgan talabni oshiradi. Shu nuqtayi nazardan Parkent tumanida suv resurslaridan oqilona foydalanishning ekologik jihatlarini o‘rganish muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Asosiy qism

Parkent tumanining suv resurslari daryo va soylar, buloqlar, yer osti suvlari hamda xo‘jalik ehtiyojlari uchun foydalaniladigan suv inshootlari bilan bog‘liq. Hududning tog‘li va tog‘oldi relyefi suv oqimlarining shakllanishiga ta’sir ko‘rsatadi. Yog‘in-sochin miqdori, mavsumiy harorat o‘zgarishlari, qor va muzlarning erishi suv resurslarining yil davomida taqsimlanishida muhim omil bo‘lib xizmat qiladi.

Tumanda suvdan foydalanishning asosiy yo‘nalishlaridan biri qishloq xo‘jaligidir. Sug‘oriladigan yerlarning mavjudligi suvga bo‘lgan ehtiyojni oshiradi. An’anaviy sug‘orish usullarida suvning bir qismi bug‘lanish, filtratsiya va ortiqcha oqim hisobiga yo‘qotilishi mumkin. Bunday holat suv resurslaridan foydalanish samaradorligining pasayishiga olib keladi.

Suv resurslariga ta’sir etuvchi ekologik muammolardan yana biri suv sifatining yomonlashishidir. Maishiy oqova suvlar, qishloq xo‘jaligida mineral o‘g‘it va pestitsidlardan me’yoridan ortiq foydalanish, chiqindilarning suv obyektlariga tushishi suvning fizik-kimyoviy va biologik xususiyatlariga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Shu bois suv manbalari atrofida sanitariya va muhofaza talablariga rioya qilish muhimdir.

Iqlim sharoitidagi o‘zgarishlar ham suv resurslaridan foydalanishga qo‘shimcha talablar qo‘yadi. Haroratning yuqorilashi bug‘lanish jarayonlarini kuchaytirishi, vegetatsiya davrida sug‘orish suviga bo‘lgan ehtiyojning ortishiga sabab bo‘lishi mumkin. Shuning uchun suvni tejash texnologiyalaridan foydalanish kelgusida yanada muhim ahamiyat kasb etadi.

Parkent tumanida suv resurslaridan oqilona foydalanish uchun tomchilatib va yomg‘irlatib sug‘orish kabi suvni tejovchi texnologiyalarni kengaytirish, sug‘orish kanallari va ariqlarining texnik holatini yaxshilash, suv yo‘qotishlarini kamaytirish, suv hisobini aniq yuritish hamda aholi va xo‘jalik subyektlari o‘rtasida ekologik madaniyatni oshirish zarur.

Shuningdek, suv manbalarining muntazam monitoringini tashkil etish muhim. Monitoring jarayonida suvning miqdoriy ko‘rsatkichlari bilan bir qatorda uning sifati, ifloslanish manbalari va mavsumiy o‘zgarishlari ham kuzatilishi lozim. Olingan ma’lumotlar asosida suv resurslarini boshqarish bo‘yicha amaliy choralar ishlab chiqilishi mumkin.

Tadqiqot natijalari va takliflar

Tahlillar asosida Parkent tumanida suv resurslaridan oqilona foydalanishning quyidagi asosiy yo‘nalishlarini ajratish mumkin:

1. Qishloq xo‘jaligida suvni tejovchi sug‘orish texnologiyalarini bosqichma-bosqich joriy etish.
2. Sug‘orish tarmoqlarini ta’mirlash va suvning sizib ketishi natijasidagi yo‘qotishlarni kamaytirish.
3. Suv manbalari va ularning atrofidagi hududlarni chiqindilardan muhofaza qilish.
4. Mineral o‘g‘it va kimyoviy vositalardan ekologik me’yorlarga muvofiq foydalanishni kuchaytirish.
5. Suv sifati bo‘yicha muntazam monitoring olib borish.
6. Aholi va fermer xo‘jaliklarida suvni tejash bo‘yicha ekologik targ‘ibot ishlarini kuchaytirish.
7. Suv resurslaridan foydalanish bo‘yicha raqamli hisob va nazorat tizimlarini rivojlantirish.
8. Tog‘ va tog‘oldi hududlarida tabiiy o‘simlik qoplamini saqlash hamda eroziya jarayonlarining oldini olish.

Xulosa

Parkent tumanining suv resurslari hudud aholisining hayoti va xo‘jalik

faoliyati uchun katta ahamiyatga ega. Suv resurslaridan foydalanish samaradorligi nafaqat mavjud suv miqdoriga, balki sug‘orish tizimlarining holati, suvni tejash texnologiyalarining qo‘llanilishi va suv manbalarining ekologik muhofazasiga ham bog‘liq.

Suv resurslarini kelajak avlodlar uchun saqlab qolish maqsadida suvdan tejamkor foydalanish, suv obyektlarini ifloslanishdan himoya qilish, qishloq xo‘jaligida zamonaviy sug‘orish usullarini keng joriy etish va doimiy ekologik monitoringni yo‘lga qo‘yish zarur. Parkent tumanida ushbu choralarni kompleks ravishda amalga oshirish suv resurslaridan oqilona foydalanishga va hududning ekologik barqarorligini ta’minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining Suv kodeksi.
2. O‘zbekiston Respublikasining “Tabiatni muhofaza qilish to‘g‘risida”gi Qonuni.
3. O‘zbekiston Respublikasining “Suv va suvdan foydalanish to‘g‘risida”gi qonunchilik hujjatlari.
4. O‘zbekiston Respublikasi Ekologiya va iqlim o‘zgarishi milliy qo‘mitasi materiallari.
5. O‘zbekiston Respublikasi Statistika agentligi ma’lumotlari.
6. O‘zbekiston geografiyasi va tabiiy resurslariga oid o‘quv va ilmiy adabiyotlar.
7. Toshkent viloyati va Parkent tumani tabiiy-geografik sharoitiga oid ilmiy manbalar.

ILOVALAR VA TAHLILIY JADVALLAR

1-jadval. Parkent tumanida suv resurslaridan foydalanishning asosiy yo‘nalishlari

№	Foydalanish yo‘nalishi	Asosiy ehtiyoj	Ekologik xavf
1	Qishloq xo‘jaligi	Sug‘orish va chorvachilik	Suv sarfining ortishi, sho‘rlanish va ifloslanish

2	Aholi ehtiyojlari	Ichimlik va maishiy suv	Oqova suvlar bilan ifloslanish
3	Sanoat va xizmatlar	Texnik va ishlab chiqarish ehtiyojlari	Kimyoviy ifloslanish xavfi
4	Tabiiy ekotizimlar	Daryo, soy va buloqlarni saqlash	Suv oqimining kamayishi

2-jadval. Suv resurslarini muhofaza qilish bo‘yicha amaliy chora-tadbirlar

№	**Chora-tadbir**	**Kutilayotgan natija**	**Mas’ul subyektlar**
1	Tomchilatib sug‘orishni joriy etish	Suv sarfi kamayadi	Fermer xo‘jaliklari
2	Kanallarni ta’mirlash va betonlash	Sizib ketish kamayadi	Suv xo‘jaligi tashkilotlari
3	Suv sifatini muntazam tekshirish	Ifloslanish erta aniqlanadi	Ekologik va sanitariya xizmatlari
4	Chiqindilarni suvga tashlashni cheklash	Suv obyektlari muhofaza qilinadi	Mahalla va xo‘jalik subyektlari
5	Ekologik targ‘ibot olib borish	Suvdan foydalanish madaniyati oshadi	Ta’lim muassasalari va mahalla

Eslatma: jadvaldagi yo‘nalishlar hududning tabiiy-geografik sharoiti va umumiy ekologik muammolar asosida tuzilgan. Aniq statistik ko‘rsatkichlar tegishli tashkilotlarning rasmiy ma’lumotlari bilan to‘ldirilishi lozim.